

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

**ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ**

*Методичні рекомендації
для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Дніпро
2026

УДК 316(072)
В 43

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ, протокол № 10
від 23.06.2026*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

В'ячеслав МАКЕДОН, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу та логістики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Олександр МИРОШНИЧЕНКО, PhD з економіки, заступник директора з розвитку бізнесу ТОВ ІНТРА.КОМ.

В 43 Використання спеціальних знань під час вивчення соціології : метод. рекомендації для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / уклад.: В. Г. М'ячин, О. Л. Левін. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2026. 56 с.

Укладачі:

М'ячин В. Г., професор, доктор економічних наук, професор кафедри соціально-економічних дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Левін О. Л., доцент, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

© М'ячин В.Г., Левін О.Л., 2026
© ДДУВС, 2026

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Соціологія як наука про суспільство	7
Тема 2. Суспільство як об'єкт соціологічного аналізу	11
Тема 3. Соціальні групи та спільноти	15
Тема 4. Соціальна стратифікація та мобільність	19
Тема 5. Соціальні інститути	23
Тема 6. Соціальна взаємодія та соціалізація	27
Тема 7. Культура і суспільство	31
Тема 8. Соціальні зміни та модернізація	35
Тестові завдання	39
Питання для підсумкового контролю	54

ВСТУП

Дисципліна «Соціологія» є важливою складовою соціально-гуманітарної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, оскільки спрямована на формування системного розуміння суспільства, його структури, закономірностей функціонування та розвитку. Соціологія як наука вивчає соціальні відносини, соціальні інститути, групи, спільноти, процеси соціалізації, соціальної взаємодії, стратифікації, мобільності, конфліктів, соціальних змін і модернізації. Вона дає змогу майбутнім фахівцям осмислювати суспільні явища не лише на рівні повсякденного досвіду, а й на основі наукового аналізу, емпіричних даних і теоретичних підходів.

Вивчення дисципліни «Соціологія» дозволяє сформувати у студентів цілісне уявлення про суспільство як складну соціальну систему, у межах якої взаємодіють особистості, соціальні групи, інститути, норми, цінності та культурні зразки. Особлива увага приділяється аналізу соціальної структури суспільства, механізмів соціальної нерівності, процесів соціальної мобільності, ролі соціальних інститутів у забезпеченні стабільності та розвитку суспільства. Курс сприяє усвідомленню імперативу, що поведінка людини формується не ізольовано, а під впливом соціального середовища, культури, освіти, сім'ї, професійних груп, засобів масової комунікації та інших чинників.

Актуальність вивчення соціології особливо зростає в умовах сучасних соціальних трансформацій, глобалізації, цифровізації, воєнних викликів, зміни соціальних ролей, посилення міграційних процесів, трансформації цінностей і суспільних очікувань. Для українського суспільства соціологічне знання має важливе значення, оскільки дає можливість глибше зрозуміти процеси соціальної згуртованості, адаптації населення до кризових умов, розвитку громадянського суспільства, формування національної ідентичності, довіри до соціальних інститутів та участі громадян у суспільному житті.

Методичні рекомендації з дисципліни «Соціологія» розроблено з метою організації самостійної та аудиторної роботи здобувачів вищої освіти під час підготовки до семінарських занять. Матеріали спрямовані на поглиблення теоретичних знань, розвиток аналітичного мислення, формування навичок соціологічного аналізу суспільних явищ і процесів. У межах курсу студенти мають можливість опрацювати ключові теми соціології, зокрема: соціологію як науку про суспільство, суспільство як об'єкт соціологічного аналізу, соціальні групи та спільноти, соціальну стратифікацію та мобільність, соціальні інститути, соціальну взаємодію та соціалізацію, культуру і суспільство, соціальні зміни та модернізацію.

Зміст методичних рекомендацій передбачає формування у здобувачів здатності критично осмислювати соціальну реальність, визначати причини та наслідки соціальних проблем, аналізувати поведінку соціальних груп,

розуміти механізми функціонування соціальних інститутів і оцінювати вплив соціальних змін на розвиток особистості та суспільства. Важливим завданням курсу є розвиток уміння застосовувати соціологічні поняття, категорії та методи для пояснення актуальних процесів у сучасному українському та світовому суспільстві.

Отже, дисципліна «Соціологія» покликана сприяти формуванню соціально відповідальної, критично мислячої, громадянськи активної особистості, здатної орієнтуватись у складних суспільних процесах, усвідомлювати власну роль у соціальному середовищі та брати участь у розв'язанні актуальних проблем суспільного розвитку. Опанування соціологічних знань є необхідною умовою підготовки сучасного фахівця, який розуміє закономірності соціального життя, поважає суспільні цінності, здатний до конструктивної взаємодії та прийняття обґрунтованих рішень у професійній і громадській діяльності.

Вивчення цих тем забезпечує формування компетентностей за освітньою програмою:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері соціології та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю.

Загальні компетентності:

ЗК2 – Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4 – Здатність вчитися і володіти сучасними знаннями.

ЗК8 – Навички міжособистісної взаємодії. ЗК9 – Здатність працювати в команді.

ЗК9 – Здатність працювати в команді.

Спеціальні компетентності:

СК3 – Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

До дисципліни «Соціологія» віднесено такі програмні результати навчання (ПРН):

ПРН3 – Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПРН4 – Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПРН6 – Формувати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН10 – Формувати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культурних особливостей співрозмовника.

Таким чином, здобувачі отримають системні знання та практичні навички щодо аналізу суспільства, соціальних процесів, соціальних груп, інститутів, норм, цінностей і механізмів соціальної взаємодії. Вони зможуть комплексно оцінювати соціальні явища, виявляти причини та наслідки соціальних проблем, аналізувати особливості соціальної структури, стратифікації, мобільності, соціалізації та культурних змін у сучасному суспільстві. Особлива увага приділяється формуванню здатності критично осмислювати соціальну реальність, працювати з соціологічною інформацією, інтерпретувати результати соціологічних досліджень і застосовувати соціологічні знання для пояснення актуальних процесів у суспільному житті. Отримані знання забезпечать високий рівень готовності до участі у громадській, професійній та управлінській діяльності, сприятимуть розвитку соціальної відповідальності, громадянської активності, комунікативної культури та здатності до конструктивної взаємодії в різних соціальних середовищах. Водночас сформовані компетентності відкривають широкі можливості професійної реалізації у сфері соціального аналізу, публічного управління, освіти, соціальної роботи, комунікацій, управління персоналом, аналітики, громадської діяльності та консалтингу.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Тема № 1. СОЦІОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО СУСПІЛЬСТВО

Семінарське заняття № 1

Тема: Соціологія як наука про суспільство

Кількість годин – 2

Навчальна мета заняття: розкрити сутність соціології як науки про суспільство; охарактеризувати об'єкт, предмет, функції та основні категорії соціології; з'ясувати місце соціології в системі суспільних наук та її зв'язок з іншими науковими дисциплінами; сформувати знання щодо структури соціологічного знання, рівнів і напрямів соціологічного аналізу; проаналізувати значення соціології для вивчення соціальних процесів, явищ і відносин у сучасному суспільстві; ознайомити з основними етапами становлення соціології та внеском провідних учених у її розвиток; встановити роль соціологічних знань у пізнанні закономірностей функціонування й розвитку суспільства, соціальних груп, інститутів і спільнот.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: соціологія, суспільство, соціальна реальність, об'єкт соціології, предмет соціології, функції соціології, структура соціологічного знання, теоретична соціологія, емпірична соціологія, макросоціологія, мікросоціологія, соціальні відносини, соціальні явища, соціальні процеси, соціальні інститути, соціальні спільноти, соціальні групи, соціальна структура суспільства, соціальний статус, соціальна роль, соціалізація, соціальний контроль, соціальні норми, соціологічне дослідження, методи соціології, розвиток соціологічної думки.

План

1. Загальна характеристика соціології як науки про суспільство.
2. Об'єкт і предмет соціології: основні підходи до визначення.
3. Місце соціології в системі суспільних наук.
4. Основні функції соціології: пізнавальна, прогностична, практична та світоглядна.
5. Структура соціологічного знання: теоретична та емпірична соціологія.
6. Рівні соціологічного аналізу: макросоціологія та мікросоціологія.
7. Основні категорії соціології: суспільство, соціальна група, соціальний інститут, соціальна роль, соціальний статус.
8. Становлення і розвиток соціології як самостійної науки.

9. Значення соціологічних знань для аналізу сучасних соціальних процесів.

Питання для самоконтролю

1. Що є предметом вивчення соціології як науки про суспільство?
2. У чому полягає специфіка соціологічного підходу до аналізу суспільних явищ і процесів?
3. Яке місце посідає соціологія в системі суспільних наук?
4. Чим соціологія відрізняється від філософії, політології, економіки, психології та історії?
5. Які основні функції виконує соціологія в сучасному суспільстві?
6. У чому полягає зміст пізнавальної, прогностичної, практичної та світоглядної функцій соціології?
7. Які рівні соціологічного знання виокремлюють у структурі соціології?
8. Чим відрізняються теоретична та емпірична соціологія?
9. У чому полягає відмінність між макросоціологічним і мікросоціологічним аналізом?
10. Які основні категорії соціології використовуються для вивчення суспільства?
11. Охарактеризуйте основні етапи становлення і розвитку соціології як самостійної науки.
12. Яке значення мають соціологічні знання для розуміння сучасного суспільства, соціальних проблем і поведінки людей?

Тест-контроль для самоперевірки засвоєння теми 1 «Соціологія як наука про суспільство»

1) Соціологія – це наука, що вивчає:

1. Суспільство, соціальні відносини, соціальні групи, інститути та поведінку людей у соціальному середовищі
2. Лише особисті переживання людини без зв'язку із суспільним життям
3. Окремі випадкові події, які не впливають на соціальні процеси
4. Індивідуальні звички людини без урахування соціальних норм і ролей

2) Об'єктом соціології є:

1. Суспільство як цілісна система соціальних зв'язків, відносин, груп та інститутів
2. Окрема людина, повністю ізольована від соціального середовища

3. Випадкове зібрання людей без спільних норм і взаємодії
4. Особисті думки людини, що не мають суспільного значення

3) Предметом соціології є:

1. Закономірності розвитку суспільства, соціальні відносини, процеси, інститути та форми взаємодії людей
2. Повсякденні дії людини, які не пов'язані з іншими людьми
3. Індивідуальні емоції без впливу на соціальну поведінку
4. Випадкові контакти, що не утворюють соціальних зв'язків

4) Одним із головних завдань соціології є:

1. Дослідження соціальних явищ, проблем і процесів для пояснення розвитку суспільства
2. Заперечення ролі соціальних норм у поведінці людей
3. Вивчення людини без урахування її належності до соціальних груп
4. Ігнорування впливу суспільства на формування особистості

5) Пізнавальна функція соціології полягає у:

1. Отриманні знань про суспільство, соціальні явища, групи, інститути та закономірності їх розвитку
2. Обмеженні можливостей аналізу соціальних процесів
3. Відмові від пояснення причин соціальної поведінки людей
4. Зведенні суспільного життя лише до випадкових подій

6) Практична функція соціології полягає у тому, що вона:

1. Допомагає використовувати соціологічні знання для розв'язання суспільних проблем і прийняття рішень
2. Робить неможливим аналіз соціальних потреб різних груп населення
3. Не має значення для управління соціальними процесами
4. Заперечує необхідність вивчення громадської думки

7) Прогностична функція соціології спрямована на:

1. Передбачення можливих напрямів розвитку соціальних процесів і змін у суспільстві
2. Опис суспільства як повністю незмінної системи
3. Ігнорування майбутніх наслідків соціальних рішень
4. Відмову від аналізу соціальних тенденцій і ризиків

8) Термін «соціологія» уперше запропонував:

1. Огюст Конт
2. Макс Вебер
3. Еміль Дюркгейм
4. Герберт Спенсер

9) Соціологічне дослідження потрібне для:

1. Збирання, аналізу й пояснення інформації про соціальні явища, думки, поведінку та взаємодію людей
2. Замінення наукового аналізу особистими враженнями дослідника
3. Відмови від перевірки фактів і соціальних даних
4. Пояснення суспільних процесів без урахування думок і поведінки людей

10) Значення соціології для суспільства полягає в тому, що вона:

1. Дає змогу краще розуміти соціальні проблеми, взаємодію людей, діяльність інститутів і напрями розвитку суспільства
2. Повністю усуває потребу у вивченні соціальних груп і спільнот
3. Заперечує вплив культури, норм і цінностей на поведінку людини
4. Розглядає суспільство як випадкову сукупність людей без соціальних зв'язків

Рекомендована література до теми 1:

1. Опанасюк Т. А. Соціологія у визначеннях, таблицях, схемах, завданнях: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2023. 268 с.
2. Матвієнко Л. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання. Миколаїв : НУК, 2023. 140 с.
3. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
4. Шевченко З. В. Соціологія: навчально-методичний посібник. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2023. 72 с.
5. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с.
6. Резнік В., Степаненко В. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології: монографія / за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.

Тема № 2. СУСПІЛЬСТВО ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Семінарське заняття № 2

Тема: Суспільство як об'єкт соціологічного аналізу

Кількість годин – 2

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про суспільство як об'єкт соціологічного аналізу; оволодіти знаннями про сутність, структуру та основні ознаки суспільства як складної соціальної системи; розглянути підходи до аналізу суспільства в соціології; з'ясувати особливості функціонування соціальних зв'язків, відносин, інститутів і спільнот у межах суспільства; дослідити основні елементи соціальної структури та механізми взаємодії між ними; зрозуміти роль соціальних норм, цінностей і процесів у забезпеченні стабільності та розвитку суспільства; сформувати здатність аналізувати суспільні явища й процеси з позицій соціологічного підходу.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: суспільство, соціальна система, соціальна реальність, соціологічний аналіз суспільства, соціальна структура, соціальні відносини, соціальні зв'язки, соціальна взаємодія, соціальні спільноти, соціальні групи, соціальні інститути, соціальні організації, соціальні норми, соціальні цінності, соціальні ролі, соціальні статуси, соціальна стратифікація, соціальна нерівність, соціальна мобільність, соціальна інтеграція, соціальна диференціація, соціальний контроль, соціалізація, культура суспільства, громадська думка, соціальні процеси, соціальні зміни, соціальний розвиток, модернізація суспільства, глобалізація, урбанізація, соціальні конфлікти, соціальна стабільність, соціальна динаміка, соціальна трансформація, типи суспільств, традиційне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, механізми функціонування суспільства, чинники суспільного розвитку, соціальні проблеми сучасного суспільства.

План

1. Теоретичні підходи до розуміння суспільства як об'єкта соціологічного аналізу.
2. Поняття суспільства: сутність, основні ознаки та структурні елементи.
3. Суспільство як соціальна система: зв'язки, відносини, інститути та соціальні спільноти.
4. Соціальна структура суспільства: соціальні групи, статуси, ролі та соціальні інститути.

5. Соціальні норми, цінності та механізми соціального контролю в суспільстві.

6. Соціальна стратифікація, нерівність і мобільність як характеристики суспільного розвитку.

7. Соціальні зміни, конфлікти та трансформації у сучасному суспільстві.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «суспільство» у соціологічному розумінні.

2. Охарактеризуйте основні ознаки суспільства як соціальної системи.

3. У чому полягає специфіка соціологічного аналізу суспільства?

4. Поясніть, чому суспільство розглядається як цілісна система соціальних зв'язків і відносин.

5. Назвіть основні елементи соціальної структури суспільства.

6. У чому полягає роль соціальних інститутів у функціонуванні суспільства?

7. Охарактеризуйте значення соціальних норм і цінностей у регулюванні поведінки людей.

8. Поясніть різницю між соціальною групою, соціальною спільнотою та соціальним інститутом.

9. Яким чином соціальні статуси та ролі впливають на поведінку особистості в суспільстві?

10. У чому полягає сутність соціальної стратифікації та соціальної нерівності?

11. Назвіть основні види соціальної мобільності та наведіть приклади.

Тест-контроль для самоперевірки засвоєння теми 2 «Суспільство як об'єкт соціологічного аналізу»

1) Суспільство в соціології розглядається як:

1. Сукупність людей, пов'язаних соціальними відносинами, нормами та інститутами

2. Тимчасова група людей, які випадково опинилися в одному місці

3. Окрема особа, ізольована від соціального середовища

4. Формальна організація без соціальних зв'язків між її учасниками

2) Основною ознакою суспільства є:

1. Наявність соціальних зв'язків і взаємодії між людьми

2. Повна відсутність соціальних норм і правил поведінки

3. Існування людей без спільних інтересів і потреб

4. Неможливість передавання соціального досвіду між поколіннями

3) Соціальна структура суспільства – це:

1. Сукупність взаємопов'язаних соціальних груп, спільнот, інститутів і статусів
2. Набір особистих думок окремої людини про суспільство
3. Випадкове розміщення людей у різних населених пунктах
4. Тимчасове об'єднання людей без ролей і статусів

4) До основних елементів суспільства належать:

1. Люди, соціальні групи, соціальні інститути, норми та цінності
2. Лише окремі індивіди без взаємодії між собою
3. Тільки державні установи та політичні організації
4. Лише економічні відносини між підприємствами

5) Соціальна взаємодія – це:

1. Процес взаємного впливу людей або соціальних груп один на одного
2. Пасивне існування людини поза соціальними контактами
3. Одностороннє спостереження за поведінкою інших людей
4. Випадкова присутність людей у спільному просторі без спілкування

6) Соціальний інститут – це:

1. Стійка форма організації спільної діяльності людей для задоволення важливих потреб
2. Тимчасова розмова між людьми без правил і соціальних ролей
3. Особиста звичка людини, яка не впливає на суспільне життя
4. Неформальна думка окремої людини про поведінку інших

7) Прикладом соціального інституту є:

1. Сім'я
2. Випадкова черга людей
3. Короткочасна розмова незнайомих
4. Особиста думка людини

8) Соціальні норми потрібні суспільству для:

1. Регулювання поведінки людей і підтримання соціального порядку
2. Повного усунення соціальних відмінностей між людьми
3. Заборони будь-якої соціальної взаємодії між групами
4. Ігнорування правил спільного життя в суспільстві

9) Соціальні цінності – це:

1. Уявлення людей про важливе, бажане й значуще в суспільному житті
2. Випадкові дії людей, які не мають суспільного значення
3. Формальні заборони, що не пов'язані з поведінкою людини

4. Індивідуальні звички, які не поділяються іншими членами суспільства

10) Суспільство як об'єкт соціологічного аналізу вивчається для того, щоб:

1. Зрозуміти соціальні процеси, проблеми, взаємодії та закономірності розвитку суспільства
2. Замінити соціологічний аналіз особистими враженнями дослідника
3. Розглядати поведінку людини без урахування соціального середовища
4. Пояснювати суспільне життя лише через окремі випадкові події

Рекомендована література до теми 2:

1. Опанасюк Т. А. Соціологія у визначеннях, таблицях, схемах, завданнях: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2023. 268 с.
2. Матвієнко Л. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання. Миколаїв : НУК, 2023. 140 с.
3. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
4. Шевченко З. В. Соціологія: навчально-методичний посібник. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2023. 72 с.
5. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с.
6. Резнік В., Степаненко В. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології: монографія / за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.
7. Левін О. Соціальний статус людини під час воєнного стану в Україні: шляхи розв'язання проблеми. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ЦДУВС, 15.03.2024). 2024. Ч. 1. С. 153–154. DOI : <https://doi.org/10.31733/15-03-2024/1/153-154>.

Тема № 3. СОЦІАЛЬНІ ГРУПИ ТА СПІЛЬНОТИ

Семінарське заняття № 3

Тема: Соціальні групи та спільноти

Кількість годин – 2

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про соціальні групи та спільноти як важливі елементи соціальної структури суспільства; оволодіти знаннями про сутність, ознаки, типи та функції соціальних груп і спільнот; розглянути особливості первинних і вторинних, формальних і неформальних, малих і великих соціальних груп; з'ясувати роль групової належності у формуванні соціальної поведінки, цінностей, норм і соціальної ідентичності особистості; проаналізувати механізми взаємодії між членами соціальних груп, процеси групової інтеграції, лідерства, конформізму та соціального контролю; сформувати здатність аналізувати соціальні спільноти й групи як чинники стабільності, розвитку та змін у суспільстві.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: соціальна група, соціальна спільнота, соціальна структура, соціальні зв'язки, соціальна взаємодія, групові належність, групові ідентичність, первинна група, вторинна група, мала соціальна група, велика соціальна група, формальна група, неформальна група, референтна група, номінальна група, реальна група, соціальна категорія, соціальний статус, соціальна роль, групові норми, групові цінності, групові солідарність, соціальна інтеграція, соціальна диференціація, лідерство, авторитет, конформізм, соціальний контроль, міжгрупові відносини, соціальна дистанція, соціальні інтереси, соціальні конфлікти, етнічні спільноти, професійні спільноти, територіальні спільноти, демографічні спільноти, молодь як соціальна група.

План

1. Теоретичні підходи до вивчення соціальних груп і спільнот у соціології.
2. Поняття соціальної групи: сутність, основні ознаки та функції.
3. Класифікація соціальних груп: малі й великі, первинні й вторинні, формальні й неформальні.
4. Референтні групи та їхній вплив на поведінку, цінності й соціальну ідентичність особистості.
5. Соціальні спільноти: поняття, види та роль у структурі суспільства.
6. Групові норми, цінності, лідерство та механізми соціального контролю в групах.
7. Міжгрупові відносини, соціальні конфлікти та значення соціальних груп у розвитку суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «соціальна група».
2. Які основні ознаки характеризують соціальну групу?
3. У чому полягає відмінність між соціальною групою та соціальною спільнотою?
4. Назвіть основні види соціальних груп.
5. Чим відрізняються первинні та вторинні соціальні групи?
6. Наведіть приклади формальних і неформальних соціальних груп.
7. Що таке мала соціальна група і які її основні особливості?
8. Які соціальні групи належать до великих соціальних груп?
9. Що таке референтна група і як вона впливає на поведінку людини?
10. У чому полягає роль соціальних груп у процесі соціалізації особистості?
11. Як групові норми та цінності регулюють поведінку членів групи?
12. Яке значення має лідерство в соціальній групі?
13. Що таке групова ідентичність і як вона формується?
14. Які види соціальних спільнот існують у сучасному суспільстві?
15. Яку роль відіграють соціальні групи та спільноти у забезпеченні стабільності й розвитку суспільства?

Тест-контроль для самоперевірки засвоєння теми 3 «Соціальні групи та спільноти»

1) Соціальна група – це:

1. Сукупність людей, які взаємодіють між собою та мають спільні ознаки, інтереси або цілі
2. Окрема людина, яка не підтримує соціальних контактів
3. Випадкова думка людини про суспільне життя
4. Індивідуальна поведінка без зв'язку з іншими людьми

2) Соціальна спільнота – це:

1. Об'єднання людей, пов'язаних спільними умовами життя, інтересами або належністю до певної соціальної категорії
2. Тимчасова дія людини, що не має суспільного значення
3. Особиста риса характеру окремого індивіда
4. Формальна заборона, яка не впливає на поведінку людей

3) До основних ознак соціальної групи належать:

1. Спільні інтереси, взаємодія, соціальні ролі та усвідомлення належності до групи
2. Відсутність будь-яких контактів між її учасниками
3. Повна незалежність людини від соціального середовища
4. Випадковість поведінки без спільних правил і очікувань

4) Первинна соціальна група характеризується:

1. Тісними особистими зв'язками, емоційною близькістю та безпосереднім спілкуванням
2. Відсутністю особистих контактів між усіма учасниками
3. Переважанням лише офіційних правил і посадових обов'язків
4. Повною байдужістю учасників один до одного

5) Прикладом первинної соціальної групи є:

1. Сім'я
2. Велика виробнича організація
3. Політична партія загальнодержавного рівня
4. Професійна асоціація з формальним членством

6) Вторинна соціальна група – це група, у якій:

1. Взаємодія переважно має формальний, цільовий або організаційний характер
2. Усі зв'язки ґрунтуються лише на родинній близькості
3. Відсутні соціальні ролі, правила та спільна мета
4. Люди не мають жодного зв'язку між собою

7) Референтна група – це:

1. Група, норми й цінності якої людина вважає важливими для себе та використовує як орієнтир поведінки
2. Будь-яка група, до якої людина не має жодного ставлення
3. Випадкове зібрання людей без спільних інтересів
4. Група, що не впливає на самооцінку та поведінку особи

8) Формальна соціальна група відрізняється тим, що:

1. Її діяльність регулюється офіційними правилами, статусами та обов'язками
2. Вона існує лише на основі особистої симпатії
3. У ній відсутні правила взаємодії та розподіл ролей
4. Її члени не мають жодних спільних цілей

9) Неформальна соціальна група виникає переважно на основі:

1. Особистих симпатій, спільних інтересів, дружніх зв'язків і неофіційного спілкування
2. Лише адміністративного наказу керівника
3. Виключно службових інструкцій і посадових обов'язків
4. Повної відсутності взаємодії між учасниками

10) Значення соціальних груп і спільнот полягає в тому, що вони:

1. Впливають на соціалізацію людини, формування її норм, цінностей, поведінки та соціальної ідентичності

2. Повністю усувають потребу людини у спілкуванні
3. Завжди ізолюють людину від суспільного життя
4. Не мають впливу на поведінку, погляди та соціальні ролі людини

Рекомендована література до теми 3:

1. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях: навчальний посібник. Дніпро : Дніпровський державний університет внутрішніх справ, 2025. 96 с.
2. Матвієнко Л. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання. Миколаїв : НУК, 2023. 140 с.
3. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
4. Шевченко З. В. Соціологія: навчально-методичний посібник. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2023. 72 с.
5. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с.
6. Резнік В., Степаненко В. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології: монографія / за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.
7. Дейнеко О. О. Соціальна згуртованість у дискурсі суміжних понять: досвід реляційно-атрибутивного підходу. Перспективи. *Соціально-політичний журнал*. 2021. № 2. С. 159–168. DOI : <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.2.21>.

Тема № 4. СОЦІАЛЬНА СТРАТИФІКАЦІЯ ТА МОБІЛЬНІСТЬ

Семінарське заняття № 4.

Тема: Соціальна стратифікація та мобільність

Кількість годин – 2

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про соціальну стратифікацію та соціальну мобільність як ключові характеристики соціальної структури суспільства; оволодіти знаннями про сутність, критерії, форми та історичні типи соціальної стратифікації; розглянути основні підходи до пояснення соціальної нерівності, розподілу ресурсів, влади, престижу та можливостей між соціальними групами; з'ясувати особливості класової, станової, кастової та сучасної стратифікаційної системи; проаналізувати види соціальної мобільності, її канали, чинники та наслідки для особистості й суспільства; сформувати здатність оцінювати соціальну нерівність, соціальне розшарування та можливості зміни соціального статусу в сучасному суспільстві.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: соціальна стратифікація, соціальна нерівність, соціальна структура, соціальний статус, соціальна роль, соціальний клас, соціальна верства, соціальний прошарок, соціальна ієрархія, соціальна диференціація, соціальна поляризація, соціальна дистанція, престиж, влада, дохід, багатство, освіта, професія, соціальні ресурси, життєві шанси, класова система, станова система, кастова система, відкрите суспільство, закрите суспільство, соціальна мобільність, вертикальна мобільність, горизонтальна мобільність, висхідна мобільність, низхідна мобільність, індивідуальна мобільність, групова мобільність, міжпоколінна мобільність, внутрішньопоколінна мобільність, канали соціальної мобільності, соціальні ліфти, освіта як канал мобільності, професійна кар'єра, соціальна маргінальність, бідність, середній клас, еліта, соціальна справедливість.

План

1. Теоретичні підходи до вивчення соціальної стратифікації та соціальної нерівності.
2. Поняття соціальної стратифікації: сутність, ознаки та основні критерії.
3. Історичні типи стратифікаційних систем: каста, стани, класи та сучасні соціальні верстви.
4. Соціальна нерівність: причини, форми прояву та наслідки для суспільства.

5. Соціальна мобільність: поняття, види та основні напрями переміщення в соціальній структурі.

6. Канали соціальної мобільності: освіта, професія, кар'єра, сім'я, економічні ресурси та соціальні інститути.

7. Соціальна стратифікація і мобільність у сучасному суспільстві: проблеми, тенденції та перспективи.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «соціальна стратифікація».
2. У чому полягає сутність соціальної нерівності?
3. Які основні критерії соціальної стратифікації використовуються в сучасному суспільстві?
4. Чим відрізняються соціальний клас, соціальна верства та соціальний прошарок?
5. Які історичні типи стратифікаційних систем вам відомі?
6. У чому полягають особливості кастової, станової та класової систем?
7. Що означає поняття «соціальна ієрархія»?
8. Як дохід, освіта, професія, влада та престиж впливають на становище людини в суспільстві?
9. Що таке соціальна мобільність?
10. Чим відрізняється вертикальна мобільність від горизонтальної?
11. Наведіть приклади висхідної та низхідної соціальної мобільності.
12. У чому полягає різниця між індивідуальною та груповою мобільністю?
13. Що таке міжпоколінна та внутрішньопоколінна мобільність?
14. Які соціальні інститути можуть виступати каналами соціальної мобільності?
15. Яке значення має освіта для зміни соціального статусу людини?
16. Як соціальна мобільність впливає на стабільність і розвиток суспільства?
17. Які чинники можуть обмежувати можливості соціальної мобільності?
18. У чому полягає роль середнього класу в сучасному суспільстві?
19. Як соціальна стратифікація проявляється в сучасному українському суспільстві?
20. Чому дослідження соціальної нерівності та мобільності є важливим для соціології?

**Тест-контроль для самоперевірки засвоєння
теми 4 «Соціальна стратифікація та мобільність»**

1) Соціальна стратифікація – це:

1. Поділ суспільства на соціальні верстви, групи або класи за певними ознаками нерівності
2. Випадкова взаємодія людей без соціальних відмінностей
3. Повна рівність усіх людей у всіх сферах суспільного життя
4. Тимчасова зміна настроїв окремої соціальної групи

2) Основними критеріями соціальної стратифікації є:

1. Дохід, влада, освіта, престиж професії та соціальний статус
2. Особисті симпатії, випадкові знайомства і неформальні розмови
3. Індивідуальні звички, які не впливають на соціальне становище
4. Тимчасові уподобання людини у повсякденному спілкуванні

3) Соціальна нерівність означає:

1. Нерівний доступ людей і груп до ресурсів, влади, освіти, престижу та можливостей
2. Повну відсутність відмінностей між соціальними групами
3. Однакове становище всіх людей незалежно від умов життя
4. Відсутність соціальних статусів і ролей у суспільстві

4) Соціальний клас – це:

1. Велика група людей, яка має подібне економічне становище, рівень доходу та місце в суспільстві
2. Тимчасове об'єднання людей без спільних соціальних ознак
3. Невелике коло знайомих, що спілкуються неофіційно
4. Окрема людина, яка не належить до жодної соціальної групи

5) Соціальний статус людини – це:

1. Положення людини в суспільстві, пов'язане з її правами, обов'язками та очікуваннями інших
2. Особиста думка людини про окрему подію
3. Випадковий контакт між незнайомими людьми
4. Тимчасовий настрій людини у конкретній ситуації

6) Соціальна мобільність – це:

1. Зміна людиною або групою свого соціального становища в суспільстві
2. Збереження одного й того самого соціального статусу протягом життя
3. Відсутність будь-яких змін у соціальній структурі суспільства
4. Повна ізоляція людини від соціальних груп і спільнот

7) Вертикальна соціальна мобільність передбачає:

1. Перехід людини або групи на вищий чи нижчий рівень соціальної ієрархії
2. Зміну місця роботи без зміни соціального становища
3. Спілкування між людьми одного соціального рівня
4. Участь людини в неформальній розмові без зміни статусу

8) Горизонтальна соціальна мобільність означає:

1. Перехід людини з однієї соціальної позиції до іншої без істотної зміни соціального рівня
2. Підвищення або зниження людини в соціальній ієрархії
3. Втрату всіх соціальних зв'язків і статусів
4. Повну відсутність змін у професійному чи соціальному житті

9) Каналами соціальної мобільності можуть бути:

1. Освіта, професійна діяльність, армія, шлюб, політична участь
2. Лише особисті емоції та повсякденні враження людини
3. Випадкові ситуації, які не пов'язані із соціальним становищем
4. Індивідуальні звички, що не впливають на соціальний статус

10) Значення соціальної мобільності полягає в тому, що вона:

1. Відображає можливості людини змінювати своє місце в соціальній структурі суспільства
2. Повністю усуває соціальну нерівність у будь-якому суспільстві
3. Забороняє людям змінювати професію, освіту чи соціальний статус
4. Показує відсутність зв'язку між освітою, працею і соціальним становищем

Рекомендована література до теми 4:

1. Опанасюк Т. А. Соціологія у визначеннях, таблицях, схемах, завданнях: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2023. 268 с.
2. Матвієнко Л. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання. Миколаїв : НУК, 2023. 140 с.
3. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
4. Сенюра О. В. Специфіка та трансформація соціальних ліфтів в умовах сучасного українського суспільства. Перспективи. *Соціально-політичний журнал*. 2024. № 4. С. 210–220. DOI: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.4.28>
5. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с.
6. Резнік В., Степаненко В. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології: монографія / за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.

Тема № 5. СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ

Семінарське заняття №5

Кількість годин – 2

Тема: Соціальні інститути

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про соціальні інститути як стійкі форми організації суспільного життя; оволодіти знаннями про сутність, ознаки, функції та види соціальних інститутів; розглянути роль соціальних інститутів у регулюванні поведінки людей, забезпеченні соціального порядку, стабільності та відтворення суспільства; з'ясувати особливості функціонування основних соціальних інститутів — сім'ї, освіти, держави, економіки, релігії, права, культури та науки; проаналізувати процеси інституціоналізації, зміни й трансформації соціальних інститутів у сучасному суспільстві; сформувати здатність оцінювати значення соціальних інститутів у підтриманні соціальних норм, цінностей, ролей і взаємодій.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: соціальний інститут, інституціоналізація, соціальна система, соціальний порядок, соціальні норми, соціальні цінності, соціальні ролі, соціальні статуси, соціальні санкції, соціальний контроль, соціальна стабільність, соціальна інтеграція, соціальне регулювання, функції соціальних інститутів, явні функції, латентні функції, дисфункції соціальних інститутів, інститут сім'ї, інститут освіти, інститут держави, інститут права, інститут економіки, інститут релігії, інститут культури, інститут науки, політичні інститути, економічні інститути, духовні інститути, соціальні організації, соціальні потреби, соціальна взаємодія, соціальна зміна, трансформація соціальних інститутів, криза соціальних інститутів, модернізація інституційної системи.

План

1. Теоретичні підходи до вивчення соціальних інститутів у соціології.
2. Поняття соціального інституту: сутність, основні ознаки та структура.
3. Процес інституціоналізації: виникнення, закріплення та розвиток соціальних інститутів.
4. Основні функції соціальних інститутів у суспільстві: регулятивна, інтегративна, виховна, стабілізаційна та відтворювальна.
5. Види соціальних інститутів: сім'я, освіта, держава, право, економіка, релігія, культура та наука.
6. Соціальні норми, цінності, ролі та санкції як механізми функціонування соціальних інститутів.
7. Трансформація соціальних інститутів у сучасному суспільстві: проблеми, суперечності та напрями розвитку.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «соціальний інститут».
2. Які основні ознаки характеризують соціальний інститут?
3. У чому полягає роль соціальних інститутів у житті суспільства?
4. Що таке інституціоналізація і які етапи вона охоплює?
5. Які соціальні потреби задовольняють соціальні інститути?
6. Назвіть основні види соціальних інститутів.
7. Які функції виконує інститут сім'ї?
8. У чому полягає значення інституту освіти для розвитку суспільства?
9. Яку роль виконує держава як соціальний інститут?
10. Як інститут права регулює поведінку людей у суспільстві?
11. Які функції виконує економіка як соціальний інститут?
12. В чому полягає соціальна роль релігії та культури?
13. Що таке явні та латентні функції соціальних інститутів?
14. Які приклади дисфункцій соціальних інститутів можна навести?
15. Як соціальні норми, цінності та санкції забезпечують функціонування соціальних інститутів?
16. Чому соціальні інститути є важливими для підтримання соціального порядку?
17. Як соціальні інститути впливають на соціалізацію особистості?
18. У чому проявляється взаємозв'язок між соціальними інститутами?
19. Які чинники спричиняють трансформацію соціальних інститутів у сучасному суспільстві?
20. Чому дослідження соціальних інститутів є важливим для соціологічного аналізу суспільства?

Тест-контроль для самоперевірки засвоєння теми 5 «Соціальні інститути»

1) Соціальний інститут – це:

1. Стійка форма організації спільної діяльності людей для задоволення важливих суспільних потреб
2. Тимчасове спілкування людей без правил, норм і соціальних ролей
3. Індивідуальна думка людини, що не впливає на суспільну поведінку
4. Випадкова взаємодія людей без спільної мети та соціального значення

2) Основною ознакою соціального інституту є:

1. Наявність норм, правил, ролей і функцій, що регулюють поведінку людей
2. Повна відсутність стабільних соціальних зв'язків між учасниками
3. Існування лише особистих симпатій без суспільного значення
4. Відсутність впливу на організацію суспільного життя

3) До основних соціальних інститутів належать:

1. Сім'я, освіта, держава, право, економіка, релігія
2. Випадкові групи людей без спільних правил поведінки
3. Особисті звички окремої людини у повсякденному житті
4. Короткочасні контакти між незнайомими людьми

4) Інститут сім'ї виконує насамперед функцію:

1. Виховання, соціалізації, емоційної підтримки та відтворення поколінь
2. Повного усунення соціальних ролей між членами родини
3. Ізоляції людини від суспільних норм і цінностей
4. Випадкового об'єднання людей без взаємних обов'язків

5) Інститут освіти спрямований на:

1. Передавання знань, формування навичок, соціалізацію та професійну підготовку людини
2. Обмеження доступу людини до соціального досвіду й культури
3. Усунення потреби людини в навчанні та розвитку
4. Формування поведінки без знань, цінностей і соціальних норм

6) Інститут держави забезпечує:

1. Управління суспільством, підтримання порядку, захист прав і організацію публічної влади
2. Відсутність правил взаємодії між соціальними групами
3. Неформальне спілкування людей без владних повноважень
4. Повне усунення соціальної організації та правового регулювання

7) Інститут права виконує функцію:

1. Регулювання суспільних відносин за допомогою правових норм і правил поведінки
2. Поширення випадкових уявлень без обов'язкового значення
3. Відмови від відповідальності за порушення суспільних норм
4. Ігнорування правил, що забезпечують порядок у суспільстві

8) Соціальні інститути потрібні суспільству для того, щоб:

1. Упорядковувати соціальне життя, регулювати поведінку людей і забезпечувати стабільність суспільства
2. Зменшувати значення соціальних норм, цінностей і ролей
3. Підтримувати випадкову поведінку без суспільних правил
4. Послаблювати взаємозв'язки між людьми та соціальними групами

9) Дисфункція соціального інституту означає:

1. Порушення або послаблення виконання ним важливих суспільних функцій

2. Повне ідеальне виконання всіх соціальних завдань без проблем
3. Посилення стабільності суспільства без будь-яких суперечностей
4. Відсутність впливу інституту на поведінку людей і соціальні процеси

10) Значення соціальних інститутів полягає в тому, що вони:

1. Забезпечують організованість, передбачуваність і спадкоємність суспільного життя
2. Повністю усувають соціальні ролі, норми та цінності
3. Замінюють суспільні правила випадковими особистими діями
4. Роблять неможливою соціалізацію людини в суспільстві

Рекомендована література до теми 5:

1. Опанасюк Т. А. Соціологія у визначеннях, таблицях, схемах, завданнях: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2023. 268 с.
2. Шпекторенко, І. В. (2024). Інститути: соціальні, культурні, соціокультурні, ідеологічні, політичні: до проблеми взаємовпливів. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, (6), 77-84. URL : <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.6.9>.
3. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
4. Шевченко З. В. Соціологія: навчально-методичний посібник. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2023. 72 с.
5. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с.
6. Резнік В., Степаненко В. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології: монографія / за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.

Тема № 6. СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ

Семінарське заняття № 6

Кількість годин – 2

Тема: Соціальна взаємодія та соціалізація

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про соціальну взаємодію та соціалізацію як базові процеси функціонування суспільства; оволодіти знаннями про сутність, форми, типи та механізми соціальної взаємодії; розглянути особливості комунікації, співпраці, конкуренції, конфлікту та обміну як різновидів соціальної взаємодії; з'ясувати роль соціалізації у формуванні особистості, засвоєнні соціальних норм, цінностей, статусів і ролей; проаналізувати основні етапи, агенти та інститути соціалізації; сформувати здатність пояснювати вплив сім'ї, освіти, груп однолітків, засобів масової інформації, професійного середовища та культури на становлення особистості в суспільстві.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: соціальна взаємодія, соціальна дія, соціальні відносини, соціальний зв'язок, соціальна комунікація, соціальний контакт, соціальний обмін, співпраця, конкуренція, конфлікт, компроміс, кооперація, адаптація, інтеграція, соціальна поведінка, соціальні норми, соціальні цінності, соціальні очікування, соціальний статус, соціальна роль, рольова поведінка, рольовий конфлікт, соціалізація, первинна соціалізація, вторинна соціалізація, ресоціалізація, десоціалізація, агенти соціалізації, інститути соціалізації, сім'я, школа, група однолітків, засоби масової інформації, трудовий колектив, культура, соціальний контроль, соціальна ідентичність, самосвідомість особистості, соціальна адаптація, інтеріоризація соціальних норм.

План

1. Теоретичні підходи до вивчення соціальної взаємодії та соціалізації в соціології.
2. Поняття соціальної взаємодії: сутність, ознаки та основні форми прояву.
3. Соціальна дія, соціальний контакт і соціальна комунікація як основа взаємодії між людьми.
4. Види соціальної взаємодії: співпраця, конкуренція, конфлікт, соціальний обмін і компроміс.
5. Поняття соціалізації: сутність, етапи, механізми та значення для формування особистості.
6. Агенти та інститути соціалізації: сім'я, освіта, групи однолітків, медіа, культура та професійне середовище.

7. Первинна і вторинна соціалізація, ресоціалізація та десоціалізація в умовах соціальних змін.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «соціальна взаємодія».
2. У чому полягає відмінність між соціальною дією та соціальною взаємодією?
3. Які основні ознаки характеризують соціальну взаємодію?
4. Яку роль відіграє соціальна комунікація у взаємодії між людьми?
5. Назвіть основні види соціальної взаємодії.
6. Чим співпраця відрізняється від конкуренції?
7. У чому полягає сутність соціального конфлікту як форми взаємодії?
8. Яке значення має компроміс у регулюванні соціальних відносин?
9. Що таке соціалізація і чому вона є важливою для розвитку особистості?
10. Які основні етапи соціалізації ви знаєте?
11. Чим первинна соціалізація відрізняється від вторинної?
12. Які агенти соціалізації найбільше впливають на особистість у дитинстві?
13. Яку роль відіграє сім'я у процесі соціалізації?
14. Як освіта впливає на формування соціальних норм, цінностей і ролей?
15. Яке значення мають групи однолітків у соціалізації людини?
16. Як засоби масової інформації та цифрове середовище впливають на соціалізацію?
17. Що таке ресоціалізація і в яких ситуаціях вона відбувається?
18. У чому полягає сутність десоціалізації?
19. Як соціальні статуси та ролі пов'язані з процесом соціалізації?
20. Чому соціальна взаємодія та соціалізація є важливими для стабільності й розвитку суспільства?

Тест-контроль для самоперевірки засвоєння теми 6 «Соціальна взаємодія та соціалізація»

1) Соціальна взаємодія – це:

1. Процес взаємного впливу людей, соціальних груп або спільнот один на одного
2. Повна відсутність контактів між людьми в суспільстві
3. Індивідуальна поведінка людини без зв'язку з іншими
4. Випадкове перебування людей у спільному просторі без спілкування

2) Основною ознакою соціальної взаємодії є:

1. Наявність взаємного впливу, очікувань, дій і реакцій між учасниками
2. Ізольованість людини від соціального середовища

3. Відсутність соціальних ролей і норм поведінки
4. Нездатність людей передавати соціальний досвід

3) Соціальна дія – це:

- зміст
1. Поведінка людини, яка орієнтована на інших людей і має соціальний зміст
 2. Дія, що не має жодного зв'язку із суспільством
 3. Особиста думка, яка ніколи не впливає на поведінку
 4. Випадковий настрій людини без соціального значення

4) До форм соціальної взаємодії належать:

1. Співпраця, конкуренція, конфлікт, обмін і пристосування
2. Повна ізоляція людини від соціальних груп
3. Відсутність спілкування між учасниками суспільства
4. Ігнорування соціальних норм і правил поведінки

5) Соціалізація – це:

- моделей поведінки
1. Процес засвоєння людиною соціальних норм, цінностей, ролей і моделей поведінки
 2. Відмова людини від участі у суспільному житті
 3. Повна відсутність впливу суспільства на особистість
 4. Індивідуальне існування без засвоєння соціального досвіду

6) Основними агентами соціалізації є:

- колектив
1. Сім'я, школа, однолітки, засоби масової інформації, трудовий колектив
 2. Лише окрема людина без соціального оточення
 3. Випадкові події, що не впливають на розвиток особистості
 4. Соціальні правила, які не передаються між поколіннями

7) Первинна соціалізація відбувається переважно:

1. У сім'ї та найближчому соціальному оточенні дитини
2. Лише у професійному колективі дорослої людини
3. Тільки під час зміни соціального статусу
4. Поза будь-якими соціальними контактами

8) Вторинна соціалізація пов'язана з:

- громадському житті
1. Засвоєнням нових соціальних ролей у навчанні, професії та громадському житті
 2. Повним припиненням розвитку особистості після дитинства
 3. Відсутністю впливу соціальних інститутів на людину
 4. Ізоляцією людини від нових норм і соціальних очікувань

9) Соціальна роль – це:

1. Очікувана модель поведінки людини відповідно до її соціального статусу
2. Випадкова дія, що не пов'язана з місцем людини в суспільстві
3. Особиста риса, яка не впливає на взаємодію з іншими
4. Поведінка людини без норм, обов'язків і очікувань

10) Значення соціалізації полягає в тому, що вона:

1. Допомогає людині стати членом суспільства, засвоїти норми, цінності та способи взаємодії
2. Повністю усуває вплив соціальних груп на особистість
3. Забороняє людині виконувати соціальні ролі
4. Робить неможливим передавання соціального досвіду між поколіннями

Рекомендована література до теми 6:

1. Опанасюк Т. А. Соціологія у визначеннях, таблицях, схемах, завданнях: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2023. 268 с.
2. Матвієнко Л. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання. Миколаїв : НУК, 2023. 140 с.
3. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
4. Суший, О., Афонін, Е. (2026). Генеза та еволюція ідеї соцієтальності в соціогуманітарному знанні. Частина 1. Історико-теоретична реконструкція. Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 1, 140–154, URL : <https://doi.org/10.15407/sociology2026.01.140>.
5. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій: навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с.
6. Резнік В., Степаненко В. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології: монографія / за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.

ТЕМА № 7. КУЛЬТУРА І СУСПІЛЬСТВО

Семінарське заняття № 7

Кількість годин – 2

Тема: Культура і суспільство

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про культуру як важливий чинник функціонування та розвитку суспільства; оволодіти знаннями про сутність, структуру, функції та типи культури; розглянути взаємозв'язок культури, соціальних норм, цінностей, традицій, символів і способів життя людей; з'ясувати роль культури у процесах соціалізації, соціальної інтеграції, передавання соціального досвіду та формування ідентичності особистості; проаналізувати особливості масової, елітарної, народної, молодіжної та професійної культури; сформувати здатність пояснювати вплив культури на соціальну поведінку, міжгрупові відносини, суспільні зміни та розвиток сучасного суспільства.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: культура, суспільство, соціальна культура, духовна культура, матеріальна культура, соціальні норми, соціальні цінності, традиції, звичаї, символи, мова, мораль, світогляд, спосіб життя, культурні зразки, культурна спадщина, культурна ідентичність, соціальна ідентичність, субкультура, контркультура, масова культура, елітарна культура, народна культура, молодіжна культура, професійна культура, організаційна культура, політична культура, правова культура, комунікативна культура, культурна інтеграція, культурна диференціація, культурний конфлікт, культурний плюралізм, етноцентризм, толерантність, соціалізація, інкультурація, культурна трансмісія, глобалізація культури, культурні зміни, культурна модернізація.

План

1. Теоретичні підходи до розуміння культури в соціології.
2. Поняття культури: сутність, структура та основні елементи.
3. Соціальні норми, цінності, традиції та символи як складові культури.
4. Функції культури в суспільстві: регулятивна, інтегративна, виховна, комунікативна та пізнавальна.
5. Типи культури: матеріальна і духовна, масова, елітарна, народна, субкультура та контркультура.
6. Культура як чинник соціалізації, формування ідентичності та соціальної поведінки особистості.
7. Культура і сучасне суспільство: глобалізація, культурне різноманіття, конфлікти та трансформації.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «культура» у соціологічному розумінні.
2. У чому полягає взаємозв'язок культури і суспільства?
3. Які основні елементи входять до структури культури?
4. Чим відрізняється матеріальна культура від духовної культури?
5. Яку роль відіграють соціальні норми та цінності у культурі?
6. Що таке традиції та звичаї, і як вони впливають на соціальну поведінку?
7. Яке значення мають символи та мова в культурному житті суспільства?
8. Назвіть основні функції культури в суспільстві.
9. У чому полягає регулятивна функція культури?
10. Як культура впливає на процес соціалізації особистості?
11. Що таке культурна ідентичність і як вона формується?
12. Чим відрізняється масова культура від елітарної культури?
13. Які ознаки має народна культура?
14. Що таке субкультура і які приклади субкультур можна навести?
15. У чому полягає відмінність між субкультурою та контркультурою?
16. Як глобалізація впливає на розвиток культури?
17. Що таке культурний плюралізм і чому він важливий для сучасного суспільства?
18. Які причини можуть спричиняти культурні конфлікти?
19. Як культура сприяє соціальній інтеграції та стабільності суспільства?
20. Чому дослідження культури є важливим напрямом соціологічного аналізу?

Тест-контроль для самоперевірки засвоєння теми 7 «Культура і суспільство»

1) Культура в соціології – це:

1. Сукупність цінностей, норм, знань, традицій, символів і зразків поведінки, створених суспільством
2. Випадкова поведінка людей, що не має соціального значення
3. Індивідуальна думка людини без зв'язку із суспільством
4. Повна відсутність норм, правил і цінностей у спільному житті

2) Основними елементами культури є:

1. Цінності, норми, мова, символи, традиції та звичаї
2. Лише особисті емоції окремої людини
3. Тимчасові настрої людей без суспільного значення
4. Випадкові контакти між людьми без правил взаємодії

3) Соціальні цінності – це:

1. Уявлення суспільства про важливе, бажане, значуще й прийнятне
2. Особисті дії людини, що не впливають на інших
3. Поведінка без урахування соціальних норм
4. Відсутність спільних уявлень у членів суспільства

4) Соціальні норми виконують функцію:

1. Регулювання поведінки людей і підтримання соціального порядку
2. Руйнування соціальних зв'язків між людьми
3. Усунення будь-яких правил у суспільстві
4. Ігнорування цінностей і традицій спільноти

5) Мова як елемент культури потрібна для:

1. Передавання знань, досвіду, цінностей і підтримання соціальної взаємодії
2. Повного припинення спілкування між людьми
3. Відокремлення людини від соціального середовища
4. Заміни соціального досвіду випадковими діями

6) Матеріальна культура охоплює:

1. Створені людьми предмети, засоби праці, житло, техніку та інші матеріальні об'єкти
2. Лише моральні цінності, ідеї та переконання
3. Тільки правила поведінки у соціальних групах
4. Виключно традиції, звичаї та символічні значення

7) Духовна культура включає:

1. Ідеї, знання, мораль, релігію, мистецтво, цінності та світогляд
2. Лише предмети повсякденного побуту
3. Тільки технічні засоби виробництва
4. Виключно матеріальні умови життя людей

8) Субкультура – це:

1. Культура окремої соціальної групи, що має власні норми, цінності, стиль поведінки або символи
2. Повна відсутність культурних відмінностей у суспільстві
3. Культура, яка не пов'язана з жодною соціальною групою
4. Випадкова поведінка людей без спільних ознак

9) Контркультура – це:

1. Система цінностей і норм, що протиставляється панівній культурі суспільства
2. Повне прийняття всіх загальновизнаних соціальних норм
3. Звичайна форма підтримання традицій без змін

4. Будь-яка незначна відмінність у повсякденній поведінці

10) Значення культури для суспільства полягає в тому, що вона:

1. Забезпечує передавання соціального досвіду, регулює поведінку та підтримує єдність суспільства
2. Повністю усуває потребу людей у спілкуванні
3. Робить неможливою соціалізацію людини
4. Перешкоджає формуванню цінностей, норм і традицій

Рекомендована література до теми 7:

1. Опанасюк Т. А. Соціологія у визначеннях, таблицях, схемах, завданнях: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2023. 268 с.
2. Матвієнко Л. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання. Миколаїв : НУК, 2023. 140 с.
3. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
4. Шевченко З. В. Соціологія: навчально-методичний посібник. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2023. 72 с.
5. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій: навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с.
6. Резнік В., Степаненко В. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології: монографія / за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.
7. Висоцький О. Ю., М'ячин В. Г. Соціологія політичної пропаганди: методологічний потенціал в контексті внутрішньополітичних та міжнародних процесів. *Epistemological Studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2025. Т. 8, № 2. С. 116–122. DOI : <https://doi.org/10.15421/342548>.

ТЕМА № 8. СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ

Семінарське заняття № 8

Кількість годин – 2

Тема: Соціальні зміни та модернізація

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про соціальні зміни та модернізацію як важливі процеси розвитку суспільства; оволодіти знаннями про сутність, види, чинники та наслідки соціальних змін; розглянути основні теоретичні підходи до пояснення суспільного розвитку, еволюції, реформ, революцій і трансформацій; з'ясувати зміст модернізації як переходу суспільства до більш складних, раціоналізованих, технологічно розвинених і динамічних форм соціального життя; проаналізувати роль інновацій, освіти, науки, технологій, урбанізації, глобалізації та соціальних інститутів у процесах модернізації; сформувати здатність оцінювати соціальні зміни в сучасному суспільстві, визначати їх причини, напрями, суперечності та можливі наслідки для соціальних груп, інститутів і суспільства загалом.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: соціальні зміни, соціальний розвиток, соціальна динаміка, соціальна трансформація, модернізація, суспільний прогрес, соціальний регрес, еволюція, революція, реформа, інновація, традиційне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, глобалізація, урбанізація, секуляризація, раціоналізація, технологічний розвиток, соціальні інститути, соціальна структура, соціальна мобільність, соціальна стратифікація, соціальні конфлікти, соціальна стабільність, соціальна криза, соціальна адаптація, соціальна інтеграція, соціальна диференціація, культурні зміни, економічні зміни, політичні зміни, соціальні реформи, громадянське суспільство, цифровізація, інноваційний розвиток, соціальні ризики модернізації, наслідки соціальних змін.

План

1. Теоретичні підходи до розуміння соціальних змін у соціології.
2. Поняття соціальних змін: сутність, ознаки, види та основні напрями.
3. Чинники соціальних змін: економічні, політичні, культурні, технологічні та демографічні.
4. Еволюція, революція, реформа і трансформація як форми соціального розвитку.
5. Модернізація суспільства: сутність, ознаки, етапи та основні теорії.
6. Традиційне, індустріальне, постіндустріальне та інформаційне суспільство в контексті модернізації.

7. Соціальні наслідки модернізації: можливості, суперечності, ризики та перспективи розвитку сучасного суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «соціальні зміни».
2. У чому полягає сутність соціального розвитку?
3. Які основні ознаки характеризують соціальні зміни?
4. Назвіть основні види соціальних змін.
5. Чим відрізняються еволюційні та революційні соціальні зміни?
6. У чому полягає роль реформ у розвитку суспільства?
7. Які чинники можуть спричиняти соціальні зміни?
8. Яким чином економічні процеси впливають на соціальні зміни?
9. Яку роль відіграють політичні інститути у процесах суспільної трансформації?
10. Як культура, цінності та норми впливають на характер соціальних змін?
11. Що таке модернізація суспільства?
12. Які основні ознаки модернізованого суспільства?
11. Чим традиційне суспільство відрізняється від індустріального?
12. Які риси притаманні постіндустріальному та інформаційному суспільству?
13. Яку роль відіграють наука, освіта й технології у процесах модернізації?
14. Як урбанізація пов'язана із соціальними змінами?
15. У чому полягає вплив глобалізації на модернізацію суспільства?
16. Які позитивні наслідки можуть мати соціальні зміни?
17. Які соціальні ризики та суперечності можуть супроводжувати модернізацію?
18. Чому дослідження соціальних змін і модернізації є важливим для сучасної соціології

Тест-контроль для самоперевірки засвоєння теми 8 «Соціальні зміни та модернізація»

1) Соціальні зміни – це:

1. Перетворення у соціальній структурі, інститутах, нормах, цінностях і способах взаємодії людей
2. Повне збереження всіх суспільних відносин без будь-яких змін
3. Випадкова поведінка окремої людини без впливу на суспільство
4. Тимчасове спілкування людей, яке не має соціальних наслідків

2) Основною ознакою соціальних змін є:

1. Зміна усталених форм суспільного життя, соціальних відносин і поведінки людей
2. Відсутність розвитку соціальних інститутів і груп
3. Незмінність соціальних норм, ролей і цінностей упродовж тривалого часу
4. Повна ізоляція суспільства від внутрішніх і зовнішніх впливів

3) До чинників соціальних змін належать:

1. Економічний розвиток, науково-технічний прогрес, політичні процеси, культура та соціальні конфлікти
2. Лише особисті звички людини, що не пов'язані з суспільними процесами
3. Випадкові розмови, які не змінюють соціальні відносини
4. Індивідуальні настрої без впливу на групи та інститути

4) Модернізація – це:

1. Процес переходу суспільства до більш сучасних форм економічного, політичного, культурного й соціального розвитку
2. Повне повернення суспільства до попередніх форм соціальної організації
3. Відмова суспільства від розвитку освіти, науки та управління
4. Збереження традиційних відносин без оновлення соціальних інститутів

5) Соціальний прогрес означає:

1. Розвиток суспільства, що сприяє підвищенню якості життя, свобод, можливостей і соціальної організованості
2. Погіршення умов суспільного життя та зниження рівня соціальної взаємодії
3. Повне припинення соціального розвитку та оновлення інститутів
4. Відмову від соціальних норм, цінностей і механізмів регулювання

6) Соціальний регрес – це:

1. Повернення до менш розвинених форм суспільного життя або погіршення соціальних умов
2. Поступове підвищення рівня освіти, добробуту й соціальної захищеності
3. Розширення можливостей людини для участі в суспільному житті
4. Удосконалення соціальних інститутів і механізмів управління

7) Реформа як форма соціальних змін передбачає:

1. Поступове цілеспрямоване оновлення окремих сфер суспільного життя без повного руйнування системи

2. Раптове знищення всіх соціальних інститутів і норм
3. Відсутність будь-яких змін у суспільному розвитку
4. Повне припинення діяльності соціальних груп і спільнот

8) Революція як форма соціальних змін характеризується:

1. Радикальним і швидким перетворенням основних сфер суспільного життя
2. Повільним удосконаленням окремих норм без зміни соціальної системи
3. Збереженням усіх соціальних інститутів у незмінному вигляді
4. Відсутністю впливу на політичні, економічні та соціальні відносини

9) Соціальна модернізація впливає на суспільство через:

1. Оновлення інститутів, розвиток освіти, технологій, управління та громадянської участі
2. Послаблення ролі освіти, науки та соціальної активності
3. Усунення потреби людей у соціальній взаємодії
4. Заборону змін у соціальній структурі та культурному житті

10) Значення вивчення соціальних змін і модернізації полягає в тому, що воно:

1. Допомогає зрозуміти напрями розвитку суспільства, причини змін і можливі соціальні наслідки
2. Дозволяє ігнорувати соціальні проблеми та суперечності розвитку
3. Пояснює суспільство як повністю незмінну систему
4. Заперечує вплив реформ, інновацій і соціальних процесів на життя людей

Рекомендована література до теми 8:

1. Опанасюк Т. А. Соціологія у визначеннях, таблицях, схемах, завданнях: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2023. 268 с.
2. Матвієнко Л. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання. Миколаїв : НУК, 2023. 140 с.
3. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
4. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с.
5. Резнік В., Степаненко В. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології: монографія / за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.
6. Бірюкова М. В., Гутов А. В. Актуалізація поняття успіху підприємств в Україні під час кризи: соціологічний аналіз. Габітус. 2025. Вип. 77, т. 1. С. 36–40. DOI : <https://doi.org/10.32782/hbts.77.1.5>.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. *Що є предметом вивчення соціології?*
 - А. Суспільство, соціальні відносини та соціальна поведінка людей.
 - Б. Лише діяльність державних установ.
 - В. Тільки економічні показники розвитку країни.
 - Г. Індивідуальні переживання людини без зв'язку із суспільством.
2. *Яке визначення найточніше розкриває сутність соціології?*
 - А. Наука про закономірності розвитку суспільства та взаємодію людей.
 - Б. Наука про управління підприємствами.
 - В. Наука про правові норми держави.
 - Г. Наука про політичні партії та вибори.
3. *Хто запровадив термін «соціологія»?*
 - А. Огюст Конт.
 - Б. Еміль Дюркгейм.
 - В. Макс Вебер.
 - Г. Карл Маркс.
4. *Яка функція соціології полягає у вивченні та поясненні соціальних явищ?*
 - А. Пізнавальна.
 - Б. Управлінська.
 - В. Комунікативна.
 - Г. Виховна.
5. *Яка функція соціології пов'язана з передбаченням можливих соціальних змін?*
 - А. Прогностична.
 - Б. Описова.
 - В. Інформаційна.
 - Г. Інтегративна.
6. *Яка функція соціології спрямована на використання знань для розв'язання соціальних проблем?*
 - А. Практична.
 - Б. Історична.
 - В. Світоглядна.
 - Г. Організаційна.
7. *Що таке суспільство в соціологічному розумінні?*
 - А. Система соціальних зв'язків, відносин, інститутів і взаємодій людей.

- Б. Сукупність людей, які проживають лише на одній території.
- В. Група людей, об'єднана тільки політичними поглядами.
- Г. Населення держави без урахування соціальних зв'язків.

8. Що таке соціальна структура суспільства?

- А. Сукупність взаємопов'язаних соціальних груп, статусів, ролей та інститутів.
- Б. Сукупність політичних партій і виборчих організацій.
- В. Система управління державними фінансами.
- Г. Перелік професій, поширених у певній країні.

9. Який елемент належить до соціальної структури суспільства?

- А. Соціальна група.
- Б. Державний бюджет.
- В. Виборча програма.
- Г. Господарський план.

10. Що таке соціальна група?

- А. Сукупність людей, які мають спільні ознаки, інтереси та взаємодіють між собою.
- Б. Випадкова кількість людей без соціальних зв'язків.
- В. Населення країни без поділу на спільноти.
- Г. Окрема людина в системі суспільних відносин.

11. Яка ознака характерна для соціальної групи?

- А. Наявність спільних інтересів або норм поведінки.
- Б. Повна відсутність взаємодії між учасниками.
- В. Обов'язкова належність усіх членів до однієї професії.
- Г. Відсутність впливу групи на поведінку людини.

12. Що таке первинна соціальна група?

- А. Невелика група з тісними особистими та емоційними зв'язками.
- Б. Велика формальна організація з офіційною структурою.
- В. Тимчасове об'єднання людей без взаємодії.
- Г. Соціальна спільнота, що існує лише в статистиці.

13. Який приклад є первинною соціальною групою?

- А. Сім'я.
- Б. Підприємство.
- В. Політична партія.
- Г. Міністерство.

14. Що таке вторинна соціальна група?

- А. Група, заснована переважно на формальних і ділових зв'язках.

- Б. Група з особистими та емоційно близькими стосунками.
- В. Спільнота, що не має жодної мети.
- Г. Випадкове скупчення людей у громадському місці.

15. Який приклад належить до вторинної соціальної групи?

- А. Трудовий колектив великої організації.
- Б. Родина.
- В. Коло близьких друзів.
- Г. Група родичів.

16. Що таке референтна група?

- А. Група, на цінності та норми якої людина орієнтується.
- Б. Група, що існує лише для формального обліку.
- В. Група людей, які випадково перебувають поруч.
- Г. Група без впливу на погляди та поведінку особи.

17. Що таке соціальний статус?

- А. Позиція людини в суспільстві, пов'язана з правами та обов'язками.
- Б. Особисте ставлення людини до певної події.
- В. Рівень емоційного настрою особистості.
- Г. Тимчасове бажання людини змінити поведінку.

18. Що таке соціальна роль?

- А. Очікувана модель поведінки відповідно до соціального статусу.
- Б. Особисте бажання людини діяти незалежно від норм.
- В. Випадкова поведінка людини в конкретній ситуації.
- Г. Неформальна оцінка людини з боку знайомих.

19. Який приклад є соціальною роллю?

- А. Роль студента.
- Б. Рівень доходу.
- В. Соціальна нерівність.
- Г. Громадська думка.

20. Що таке статусний набір?

- А. Сукупність усіх соціальних статусів, які має людина.
- Б. Одна головна професійна позиція людини.
- В. Перелік особистих якостей людини.
- Г. Сукупність політичних поглядів особи.

21. Який статус є приписаним?

- А. Вік людини.
- Б. Посада керівника.
- В. Освітній ступінь.

Г. Професійна кваліфікація.

22. *Який статус є досягнутим?*

А. Професія, здобута завдяки навчанню та праці.

Б. Вік людини.

В. Соціальне походження.

Г. Родинна належність від народження.

23. *Що таке соціальна стратифікація?*

А. Поділ суспільства на соціальні верстви за нерівним доступом до ресурсів.

Б. Об'єднання всіх людей в одну соціальну групу.

В. Відсутність відмінностей між соціальними статусами.

Г. Тимчасове об'єднання людей за місцем проживання.

24. *Який критерій використовується для соціальної стратифікації?*

А. Дохід, влада, освіта, престиж і професія.

Б. Особисті смаки та побутові звички.

В. Кількість знайомих у соціальних мережах.

Г. Тимчасові інтереси окремої людини.

25. *Що таке соціальна нерівність?*

А. Нерівний доступ людей і груп до ресурсів, влади та можливостей.

Б. Повна однаковість умов життя всіх людей.

В. Відсутність соціальних відмінностей у суспільстві.

Г. Добровільне об'єднання людей за інтересами.

26. *Що таке соціальна мобільність?*

А. Зміна людиною або групою свого місця в соціальній структурі.

Б. Належність людини до певної культури.

В. Дотримання соціальних норм у повсякденному житті.

Г. Участь людини у громадських обговореннях.

27. *Що означає вертикальна соціальна мобільність?*

А. Перехід людини на вищу або нижчу позицію в соціальній ієрархії.

Б. Перехід людини до іншої групи без зміни статусу.

В. Збереження людиною попереднього соціального становища.

Г. Належність людини до кількох соціальних груп одночасно.

28. *Що означає горизонтальна соціальна мобільність?*

А. Перехід до іншої соціальної групи без суттєвої зміни статусу.

Б. Підвищення соціального становища людини.

В. Зниження соціального становища людини.

Г. Втрати людиною соціальних зв'язків.

29. Який приклад ілюструє вертикальну висхідну мобільність?

- А. Працівник став керівником організації.
- Б. Людина перейшла працювати в інший відділ на таку саму посаду.
- В. Студент змінив навчальну групу.
- Г. Родина переїхала в інший район міста.

30. Що таке соціальний інститут?

- А. Стійка форма організації суспільного життя, що регулює важливі потреби.
- Б. Тимчасова група людей без правил і функцій.
- В. Особиста думка людини про суспільство.
- Г. Випадкова взаємодія незнайомих людей.

31. Який приклад є соціальним інститутом?

- А. Сім'я.
- Б. Натовп на зупинці.
- В. Випадкова розмова.
- Г. Особиста думка.

32. Яку функцію виконує інститут освіти?

- А. Передавання знань, норм і цінностей новим поколінням.
- Б. Формування виключно політичних переконань.
- В. Заміна всіх інших соціальних інститутів.
- Г. Лише контроль за професійною діяльністю дорослих.

33. Яку функцію виконує інститут сім'ї?

- А. Соціалізацію, виховання та підтримку членів родини.
- Б. Регулювання діяльності політичних партій.
- В. Організацію державного управління.
- Г. Контроль за роботою підприємств.

34. Яку функцію виконує держава як соціальний інститут?

- А. Регулює суспільні відносини, забезпечує порядок і управління.
- Б. Формує лише родинні зв'язки між людьми.
- В. Замінює всі громадські організації.
- Г. Визначає особисті смаки громадян.

35. Що таке соціалізація?

- А. Процес засвоєння людиною соціальних норм, цінностей і ролей.
- Б. Процес втрати соціального статусу.
- В. Конфлікт між різними соціальними групами.
- Г. Поділ суспільства на соціальні верстви.

36. Який агент соціалізації є первинним?

- А. Сім'я.
- Б. Політична партія.
- В. Професійна асоціація.
- Г. Засоби масової інформації.

37. Який агент соціалізації належить до вторинних?

- А. Школа.
- Б. Родина.
- В. Близькі родичі.
- Г. Друзі дитинства.

38. Що таке ресоціалізація?

- А. Засвоєння нових норм і ролей у змінених соціальних умовах.
- Б. Повне припинення соціальної взаємодії.
- В. Відмова від участі в суспільному житті.
- Г. Збереження попередніх норм без змін.

39. Що таке десоціалізація?

- А. Втрата раніше засвоєних соціальних норм, ролей або зв'язків.
- Б. Підвищення соціального статусу людини.
- В. Розширення кола соціальних контактів.
- Г. Успішне засвоєння нової професійної ролі.

40. Що таке соціальна норма?

- А. Правило поведінки, прийняте в суспільстві або соціальній групі.
- Б. Особиста думка людини без суспільного значення.
- В. Випадкова дія, яка не повторюється.
- Г. Індивідуальна звичка, що не стосується інших людей.

41. Який приклад є соціальною нормою?

- А. Дотримання правил ввічливого спілкування.
- Б. Наявність різних соціальних статусів.
- В. Зміна професії протягом життя.
- Г. Належність людини до певної вікової групи.

42. Що таке соціальний контроль?

- А. Система способів регулювання поведінки людей у суспільстві.
- Б. Повна відсутність оцінки людської поведінки.
- В. Випадкове спостереження за соціальними групами.
- Г. Особистий вибір людини без суспільного впливу.

43. Який контроль здійснюється через закони та офіційні санкції?

- А. Формальний соціальний контроль.

- Б. Неформальний соціальний контроль.
- В. Первинний соціальний контроль.
- Г. Груповий соціальний контроль.

44. Який приклад належить до неформального соціального контролю?

- А. Осуд з боку громадської думки.
- Б. Судове рішення.
- В. Адміністративний штраф.
- Г. Офіційна заборона державного органу.

45. Що таке соціальна санкція?

- А. Реакція суспільства або групи на поведінку людини.
- Б. Особистий статус людини в суспільстві.
- В. Процес переходу між соціальними групами.
- Г. Вид соціальної стратифікації.

46. Що таке позитивна санкція?

- А. Заохочення за поведінку, що відповідає соціальним нормам.
- Б. Покарання за порушення соціальних норм.
- В. Ігнорування поведінки людини.
- Г. Втрата людиною соціальної ролі.

47. Що таке негативна санкція?

- А. Покарання або осуд за порушення соціальних норм.
- Б. Схвалення дій людини.
- В. Надання соціального престижу.
- Г. Підвищення соціального статусу.

48. Що таке девіантна поведінка?

- А. Поведінка, яка відхиляється від прийнятих соціальних норм.
- Б. Поведінка, що повністю відповідає соціальним очікуванням.
- В. Поведінка людини в межах професійної ролі.
- Г. Поведінка, схвалена всіма соціальними групами.

49. Який приклад може бути проявом девіантної поведінки?

- А. Порушення законів або суспільних правил.
- Б. Дотримання правил спілкування.
- В. Виконання професійних обов'язків.
- Г. Участь у навчальному процесі.

50. Що таке соціальна організація?

- А. Об'єднання людей, діяльність яких координується для досягнення мети.
- Б. Випадкова група людей без спільної діяльності.

- В. Тимчасове скупчення людей у громадському місці.
- Г. Особиста мережа неформальних знайомств.

51. Яка ознака характерна для формальної організації?

- А. Наявність офіційних правил, посад і розподілу обов'язків.
- Б. Повна відсутність структури та відповідальності.
- В. Випадковість контактів між усіма учасниками.
- Г. Орієнтація лише на особисті симпатії.

52. Який приклад є формальною організацією?

- А. Університет.
- Б. Компанія друзів.
- В. Родинне коло.
- Г. Натопт у парку.

53. Що таке соціальна взаємодія?

- А. Процес взаємного впливу людей або груп одна на одну.
- Б. Існування людини поза суспільними зв'язками.
- В. Відсутність контактів між соціальними групами.
- Г. Особисте переживання без участі інших людей.

54. Що таке соціальна комунікація?

- А. Процес обміну інформацією, значеннями та повідомленнями між людьми.
- Б. Збереження соціальної інформації без її передавання.
- В. Повна ізоляція людини від соціального середовища.
- Г. Випадкове формування соціальних статусів.

55. Який тип взаємодії передбачає спільну діяльність для досягнення мети?

- А. Співпраця.
- Б. Конкуренція.
- В. Конфлікт.
- Г. Ізоляція.

56. Що таке соціальний конфлікт?

- А. Зіткнення інтересів, цінностей, цілей або позицій соціальних суб'єктів.
- Б. Повна згода між усіма членами суспільства.
- В. Відсутність суперечностей між соціальними групами.
- Г. Узгоджена взаємодія без протиріч.

57. Яка причина може спричинити соціальний конфлікт?

- А. Нерівний доступ до ресурсів, влади або статусу.

- Б. Повна однаковість соціальних можливостей.
- В. Відсутність відмінностей між групами.
- Г. Повна згода щодо всіх суспільних питань.

58. Який спосіб розв'язання конфлікту передбачає взаємні поступки?

- А. Компроміс.
- Б. Загострення.
- В. Уникнення діалогу.
- Г. Ігнорування суперечностей.

59. Що таке соціальна зміна?

- А. Перетворення соціальних структур, норм, відносин або інститутів.
- Б. Повна незмінність суспільного життя.
- В. Збереження всіх соціальних ролей без змін.
- Г. Відсутність розвитку соціальних процесів.

60. Який приклад є соціальною зміною?

- А. Зміна сімейних моделей або трудових відносин.
- Б. Зміна особистого настрою окремої людини.
- В. Тимчасова розмова між знайомими.
- Г. Індивідуальна оцінка певної події.

61. Що таке модернізація суспільства?

- А. Перехід до більш складних, раціональних і сучасних форм соціального життя.
- Б. Повна відмова від соціальних змін.
- В. Повернення до незмінних традицій без розвитку.
- Г. Усунення всіх соціальних інститутів.

62. Що таке урбанізація?

- А. Зростання ролі міст і міського способу життя в суспільстві.
- Б. Скорочення соціальних контактів між людьми.
- В. Зникнення великих соціальних груп.
- Г. Обмеження соціальної мобільності населення.

63. Що таке глобалізація?

- А. Посилення взаємозв'язків між країнами, культурами та суспільствами.
- Б. Повна ізоляція соціальних систем одна від одної.
- В. Зменшення міжнародної взаємодії між народами.
- Г. Відмова суспільств від культурного обміну.

64. Що таке культура в соціології?

- А. Сукупність цінностей, норм, знань, символів і способів життя людей.

- Б. Лише мистецька діяльність окремих творчих груп.
- В. Тільки освітній рівень певної людини.
- Г. Система політичного управління суспільством.

65. *Що таке цінності?*

- А. Уявлення про важливе, бажане й значуще для людини або суспільства.
- Б. Випадкові думки, які не впливають на поведінку.
- В. Тимчасові правила окремої організації.
- Г. Лише офіційні норми державного права.

66. *Що таке субкультура?*

- А. Культура певної соціальної групи з власними нормами, символами та стилем.
- Б. Повна відсутність культурних ознак у групи.
- В. Офіційна культура державних установ.
- Г. Культура, однакова для всіх соціальних груп.

67. *Що таке масова культура?*

- А. Культура, орієнтована на широкі верстви населення.
- Б. Культура лише невеликої професійної еліти.
- В. Система закритих групових традицій.
- Г. Повна відмова від культурного споживання.

68. *Що таке громадська думка?*

- А. Сукупність оцінок і суджень людей щодо суспільно важливих питань.
- Б. Офіційне рішення лише державних органів.
- В. Особиста думка однієї людини без соціального значення.
- Г. Внутрішні правила окремої організації.

69. *Що таке соціальна проблема?*

- А. Суперечлива ситуація, яка негативно впливає на суспільство і потребує розв'язання.
- Б. Будь-яка приватна складність окремої людини.
- В. Питання, що не має значення для соціальних груп.
- Г. Ситуація, яка не впливає на суспільні відносини.

70. *Який приклад належить до соціальних проблем?*

- А. Безробіття.
- Б. Професійне зростання.
- В. Соціальна підтримка.
- Г. Громадська участь.

71. *Що таке соціальна ідентичність?*

- А. Усвідомлення людиною своєї належності до певних соціальних груп.
- Б. Випадкова зміна соціального статусу.
- В. Формальне членство без особистого усвідомлення.
- Г. Повна відмова від групової належності.

72. Що таке соціальна інтеграція?

- А. Процес об'єднання людей і груп у цілісну соціальну систему.
- Б. Посилення ізоляції між соціальними групами.
- В. Розрив соціальних зв'язків між людьми.
- Г. Відмова від спільних соціальних норм.

73. Що таке соціальна диференціація?

- А. Поділ суспільства на різні групи за ознаками, функціями або статусами.
- Б. Повне зникнення всіх соціальних відмінностей.
- В. Об'єднання всіх статусів в одну позицію.
- Г. Відсутність соціальної структури в суспільстві.

74. Що таке соціологічне дослідження?

- А. Систематичне збирання, аналіз і пояснення соціальної інформації.
- Б. Особисте міркування без перевірки фактів.
- В. Випадкове обговорення суспільних подій.
- Г. Публіцистичний опис окремої ситуації.

75. Який метод соціологічного дослідження передбачає отримання відповідей від респондентів?

- А. Опитування.
- Б. Соціальна мобільність.
- В. Соціальна стратифікація.
- Г. Соціальний контроль.

76. Що таке анкетування?

- А. Метод опитування за допомогою письмових або електронних запитань.
- Б. Метод аналізу ролей у малій групі.
- В. Спосіб формування соціального статусу.
- Г. Процес засвоєння соціальних норм.

77. Що таке інтерв'ю в соціології?

- А. Метод отримання інформації шляхом цілеспрямованої бесіди.
- Б. Форма соціального контролю через офіційні санкції.
- В. Вид соціальної мобільності між групами.
- Г. Процес формування соціальної нерівності.

78. *Що таке спостереження як метод соціології?*

- А. Цілеспрямоване фіксування поведінки людей і соціальних ситуацій.
- Б. Визначення місця людини в соціальній ієрархії.
- В. Поширення соціальних норм через виховання.
- Г. Формування цінностей у процесі соціалізації.

79. *Що таке контент-аналіз?*

- А. Метод аналізу змісту текстів, документів і повідомлень.
- Б. Спосіб підвищення соціального статусу людини.
- В. Форма неформального соціального контролю.
- Г. Механізм розв'язання соціального конфлікту.

80. *Що таке вибірка в соціологічному дослідженні?*

- А. Частина генеральної сукупності, яку обирають для вивчення.
- Б. Уся сукупність соціальних інститутів суспільства.
- В. Група дослідників, які проводять опитування.
- Г. Перелік соціальних норм певної спільноти.

81. *Що таке генеральна сукупність?*

- А. Уся сукупність людей або об'єктів, на які поширюються висновки дослідження.
- Б. Лише частина респондентів, відібрана для опитування.
- В. Невелика група експертів із певної теми.
- Г. Сукупність відповідей на одне запитання анкети.

82. *Хто такий респондент?*

- А. Особа, яка бере участь в опитуванні та надає відповіді.
- Б. Дослідник, який формулює програму дослідження.
- В. Керівник соціальної організації.
- Г. Представник формальної соціальної групи.

83. *Що таке репрезентативність вибірки?*

- А. Здатність вибірки відображати основні характеристики генеральної сукупності.
- Б. Випадкове формування відповідей респондентів.
- В. Наявність лише однієї соціальної групи в дослідженні.
- Г. Використання тільки експертних оцінок.

84. *Що таке гіпотеза в соціологічному дослідженні?*

- А. Науково обґрунтоване припущення, яке потребує перевірки.
- Б. Остаточний висновок без аналізу даних.
- В. Офіційна норма поведінки в суспільстві.
- Г. Соціальна роль учасника дослідження.

84. *Що таке об'єкт соціологічного дослідження?*

- А. Соціальне явище, процес, група або спільнота, на які спрямоване дослідження.
- Б. Окрема відповідь респондента в анкеті.
- В. Метод збирання соціологічної інформації.
- Г. Список питань для проведення інтерв'ю.

85. *Що таке предмет соціологічного дослідження?*

- А. Конкретні властивості, зв'язки або аспекти об'єкта, які вивчаються.
- Б. Уся сукупність людей, що проживають у країні.
- В. Будь-яка соціальна група без уточнення проблеми.
- Г. Організація, яка проводить дослідження.

86. *Який метод найкраще підходить для вивчення громадської думки великої кількості людей?*

- А. Масове соціологічне опитування.
- Б. Аналіз статусного набору однієї особи.
- В. Опис окремого соціального випадку.
- Г. Неформальна бесіда з одним знайомим.

87. *Яка вимога є важливою для якісної анкети?*

- А. Запитання мають бути зрозумілими, нейтральними та відповідати меті дослідження.
- Б. Запитання повинні нав'язувати одну бажану відповідь.
- В. Анкета має містити лише складні наукові терміни.
- Г. Усі питання мають бути не пов'язані з темою дослідження.

88. *Що таке соціальна спільнота?*

- А. Сукупність людей, об'єднаних спільними умовами життя, інтересами або ознаками.
- Б. Формальна організація з обов'язковим членством.
- В. Окрема людина, яка діє незалежно від суспільства.
- Г. Випадкова думка про суспільну подію.

89. *Який приклад є соціальною спільнотою?*

- А. Молодь.
- Б. Одна посадова особа.
- В. Один респондент.
- Г. Окрема соціальна роль.

90. *Що таке етнічна спільнота?*

- А. Група людей, об'єднана спільним походженням, культурою, мовою або традиціями.
- Б. Формальна група, створена лише для професійної діяльності.

- В. Тимчасове об'єднання людей у громадському місці.
- Г. Група людей, які мають однакову посаду.

91. *Що таке клас у соціології?*

- А. Велика соціальна група, що відрізняється економічним становищем і доступом до ресурсів.
- Б. Невелика група друзів з емоційними зв'язками.
- В. Тимчасова аудиторія на публічному заході.
- Г. Формальна група з однаковими хобі.

93. *Що таке соціальний престиж?*

- А. Суспільна оцінка значущості певного статусу, професії або ролі.
- Б. Особисте бажання людини змінити роботу.
- В. Належність людини до первинної групи.
- Г. Офіційний перелік прав і обов'язків.

94. *Що таке соціальна дистанція?*

- А. Ступінь близькості або віддаленості між соціальними групами чи людьми.
- Б. Повна відсутність будь-яких соціальних відмінностей.
- В. Обов'язкова належність людей до однієї групи.
- Г. Однаковий соціальний статус усіх членів суспільства.

95. *Що таке соціальна адаптація?*

- А. Пристосування людини або групи до нових соціальних умов.
- Б. Відмова від будь-яких соціальних контактів.
- В. Збереження попередньої поведінки без змін.
- Г. Усунення людини з усіх соціальних груп.

96. *Що таке соціальна солідарність?*

- А. Єдність, взаємопідтримка та згуртованість членів суспільства або групи.
- Б. Загострення суперечностей між усіма групами.
- В. Відсутність спільних норм і цінностей.
- Г. Повна соціальна ізоляція особистості.

97. *Що таке соціальна аномія?*

- А. Стан послаблення або руйнування соціальних норм у суспільстві.
- Б. Стан повної згоди між усіма соціальними групами.
- В. Посилення соціального контролю через традиції.
- Г. Зростання рівня соціальної інтеграції.

98. *Що таке бюрократія у соціологічному розумінні?*

А. Формальна система управління, заснована на правилах, посадах і службовій ієрархії.

Б. Неформальна група людей із близькими особистими зв'язками.

В. Випадкова взаємодія людей без правил і структури.

Г. Соціальна спільнота, що не має організаційної мети.

99. Що таке соціальна рольова напруга?

А. Труднощі виконання вимог, пов'язаних з однією або кількома соціальними ролями.

Б. Повна відповідність усіх ролей очікуванням суспільства.

В. Відсутність соціальних ролей у людини.

Г. Автоматичне підвищення соціального статусу.

100. Яке значення має соціологія для сучасного суспільства?

А. .Допомагає розуміти соціальні процеси, виявляти проблеми та приймати обґрунтовані рішення.

Б. Замінює всі інші суспільні науки.

В. Вивчає лише минуле без зв'язку із сучасністю.

Г. Не має практичного значення для суспільного розвитку.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Що є предметом вивчення соціології?
2. Які основні функції виконує соціологія як наука?
3. У чому полягає відмінність соціології від інших суспільних наук?
4. Які рівні соціологічного знання ви знаєте?
5. Що таке соціальний факт у соціології?
6. Які основні етапи розвитку соціологічної науки?
7. Хто вважається засновником соціології?
8. Що таке суспільство як соціальна система?
9. Які основні ознаки суспільства?
10. Які підходи до аналізу суспільства використовуються в соціології?
11. Що таке соціальна структура суспільства?
12. Які елементи входять до структури суспільства?
13. Що таке соціальна спільнота?
14. Які види соціальних груп існують у суспільстві?
15. Чим відрізняються первинні та вторинні соціальні групи?
16. Що таке референтна група?
17. Які ознаки характеризують соціальну групу?
18. Що таке соціальна організація?
19. Які функції виконують соціальні спільноти?
20. У чому полягає сутність соціальної стратифікації?
21. Які критерії соціальної стратифікації використовуються в сучасному суспільстві?
22. Які основні теорії соціальної стратифікації вам відомі?
23. Що таке соціальний статус?
24. Які види соціального статусу існують?
25. Що таке соціальна роль?
26. У чому полягає взаємозв'язок між статусом і роллю?
27. Що таке соціальна мобільність?
28. Які види соціальної мобільності існують?
29. Чим відрізняється вертикальна мобільність від горизонтальної?
30. Які чинники впливають на соціальну мобільність?
31. Що таке соціальний інститут?
32. Які основні соціальні інститути функціонують у суспільстві?
33. Які функції виконують соціальні інститути?
34. Що таке інституціоналізація соціальних відносин?
35. Яку роль виконує сім'я як соціальний інститут?
36. Яке значення має освіта як соціальний інститут?
37. У чому полягають функції економічного інституту?
38. Яку роль виконує держава як соціальний інститут?
39. Що таке релігія як соціальний інститут?

40. Що таке соціальна взаємодія?
41. Які форми соціальної взаємодії існують?
42. Що таке соціальна дія?
43. Які типи соціальної дії виділяв Макс Вебер?
44. Що таке соціальні відносини?
45. У чому полягає сутність соціалізації особистості?
46. Які етапи соціалізації людини існують?
47. Що таке первинна соціалізація?
48. Що таке вторинна соціалізація?
49. Які агенти соціалізації відіграють ключову роль у розвитку особистості?
50. Що таке культура в соціологічному розумінні?
51. Які основні елементи культури?
52. Що таке культурні цінності та норми?
53. Які функції виконує культура в суспільстві?
54. Що таке субкультура?
55. Що таке контркультура?
56. У чому полягає культурна соціалізація особистості?
57. Що таке культурний релятивізм?
58. Які форми культурної взаємодії існують у сучасному суспільстві?
59. Що таке соціальні зміни?
60. Які фактори зумовлюють соціальні зміни?
61. Які види соціальних змін ви знаєте?
62. Що таке соціальний розвиток?
63. У чому полягає сутність модернізації суспільства?
64. Які основні теорії модернізації наразі існують?
65. Як глобалізація впливає на соціальні процеси?
66. Що таке інформаційне суспільство?
67. Які соціальні наслідки цифровізації суспільства?
68. Як соціальні інновації впливають на розвиток суспільства?
69. Яке значення має соціологія для аналізу сучасних суспільних процесів?
70. Що таке соціальна нерівність?

Навчальне видання

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ

*Методичні рекомендації для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*

Укладачі:
М'ячин Валентин Георгійович
Левін Олег Леонідович

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *О. М. Врублевська*

Підп. до друку 20.08.2026. Формат 60×84/16. Гарнітура – Times New Roman.
Друк – цифровий. Ум.-друк. арк. 3,26. Обл.-вид. арк. 3,5.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024